

CAVALLETS, CAVALLINS, CAVALLS COTONERS, COTONINES... (1)

Jan Grau

Els cavallets són un entremés molt antic a casa nostra, que podríem dir que ha vingut a menys. Moltes vegades han estat anomenats cavalls cotoners i actualment a Vilafranca del Penedès s'anomenen cotonines. Hi han teories que els atribueixen el nom de cotoners pel drap que cobria les cames del genet, però el que gairebé es pot donar per segur és que el nom els vé del gremi de cotoners que ja en tenia cura a l'Edat Mitjana.

En el Llibre de les Solemnitats de Barcelona, en l'inventari dels elements del Corpus de 1424, consta : *Lo martiri de Sanct Sabestià, ab los cavalls cotoners e ab los turchs*. Aquesta és la primera dada documentada i comprovada que parla dels cavallets a casa nostra. Moltes vegades, la lectura de documents antics ens obliga a suposar més que a comprovar, però en el cas dels cavallets, existeix una anotació concreta en el mateix Llibre de les Solemnitats que ens aporta detalls molt significatius.

Amb anotacions de 15 de novembre de 1437, a 17 d'abril de 1439, consten els *Capítols concordats entre els consellers de la Ciutat i els cónsols i prohoms dels cotoners per l'entremés de Sant Sebastià i esmenes postriors*. Tota l'anotació d'aquest afer es deu als estira i arronsa entre l'Ajuntament i els cotoners per veure qui es fa càrrec de les despeses.

Però fixem-nos en el que ens pot aportar nova informació sobre els cavallets. A l'anotació consta ... *Capítols fets e concordats entre los honorables consellers de Barchinona, de una part, e los cónsols e promens del offici dels cotoners de la dita ciutat, de la part altra, sobre lo entramés de sant Sabestià, alias apellat del gran Turch e dels cavalls cotoners...* Cal destacar en aquest paràgraf que hi apareix Sant Sebastià i el gran Turc, dos personatges que van quedar desplaçats a la llarga, de l'entremés dels cavallets.

Més endavant, quan descriu el material de diu ...*e tots los cavalls cotoners que ha la Ciutat, qui son VIII, ab lurs arreus e arneses, e la diadema, barba e caballera e vestadura de aluda de aquell qui representa*

en la dita processó sant Sabastià, e les barbes del gran Turch e dels dos jutges qui estan prop d'ell, e la cabellera del dit Turch, e lo gran tebal qui's toca entre los turchs qui van a peu. D'aquest altre fragment en treiem que la ciutat tenia vuit cavallets, que el gran Turc anava acompanyat de dos jutges i que hi havia un tabal de grosses dimensions, potser com el que avui sona a la Patum.

I quan descriu les feines que costejarà l'Ajuntament hi trobem: *...despeses per fer reparar e pintar lo castell on està lo dit gran Turch, e si mester serà, tornar-lo de nou; e així mateix la roqueta on està aquell qui representa sant Sabastià e los dits cavalls ab tot lurs arneses ...* Aquest altre paràgraf ens pot fer suposar que el gran Turc i els jutges, anaven dalt d'un cadafalc de grans dimensions i sant Sebastià en un altre de més menut, dels anomenaven roques.

En una altra anotació del mateix Llibre, corresponent a l'any 1446, hi consta la *Capitulació amb el pintor Tomás Alemany per l'entremès de sant Sabastià i els cavalls cotoners*. En aquest cas, els consellers de la Ciutat, signen un conveni amb el fuster Tomàs Alemany perquè tingués cura de *... los antremesos del martiri de sent Sabestià e los cavals guodoners de la batalla dels turchs...* tal com fins llavors se'n havia fet càrrec el gremi de cotoners.

En la relació de tot el que passava a dependre d'Alemany, també hi trobem un seguit de dades curioses:

Item, lo dosser e yidola e banderes e bastatxos per portar lo demunt dit antremés, e totes altres coses nesesaries al dir entremès o castel...

Item, la rocha e l'arbra e los bastatxos per portar àguila ab lurs vestiments e barbes... En altres casos l'àguila ens surt separada de l'entremès de Sant Sebastià i dels cavalls cotoners, a més enlloc més parla d'uns portadors de l'àliga amb barbes. Per tant, podem suposar dues coses, o bé hi havia més d'una àliga a la processó de Corpus i una d'elles anava amb Sant Sebastià i els cavallets, o bé es tracta d'un cas puntual.

Item, VIII cavalls guodonés ab lurs frens o brides he retrangues he mantes e casots e elmetes guorquerins e lanses e espases e dargues, e totes coses nesesaries els dits cavals e cavalés, septat los caschevels e fusta.

Item, XXIIII schangels e XXIIII filems he XXIIII barbes e tres rodeles ab lunes d'argent, una per lo pannoner e dues per les escoltes e totes altres coses nesesaries e tots aquels qui faràn de la batala contra los dits cavals...

Item, lo rey ab sa corona e barba he cabelera he lo gran schangel he lo bastó del alguotzir, he barba e cabelera de haquel, he lo panó del gran turch, e asta per lo dit panó, he barba e cabelera de haquel qui aporta la gran massa e sobravesta de aquel he la dita massa.

Item, la barba he cabelera e sepra del anperador, he la bandera grogua ab lunes d'argent, e barba e cabelera per aquel qui aportarà la dita bandera.

Més endavant trobem: *Item, la bandera de sent Jordi e lances per totes les dites banderes.* Abans en la relació no consten més banderes, per tant podem suposar que formen part dels dos exércits.

Item, XVI barbes he fletxes per tots aquels qui fletjarán contra sent Sebestià.

Item, dos tebals grans ab lurs batons per sonar dits tebals.

Item, un tenboret ab son forniment de chaschevels he morenes.

Item, la sobravesta de sent Sebestià, he calses, he suari, he lo reselis, he la diadema ab lo Jhs, he III parels d'ales per los angels e III parels de guafes per les dites ales.

Després de fer una lectura de tot el relacionat, ens surt pel cap baix, una seixantena de persones, sense comptar amb els bastaixos que duïen el cadafalc a coll, com queda esmentat anteriorment. Podem deduir que hi participava el gran Turc amb la seva cort, dalt d'un cadafalc i acompanyat d'un exèrcit de 24 turcs, penoners, escortes i tabalers. Suposant per les anotacions que quan parla de l'emperador es refereix al gran Turc, trobem per altra banda hi havia un rei, un agutzil i un macer. Pel que fa a Sant Sebastià, que surt amb tres àngels, sabem que és sagetejat per 16 arquers. Finalment hi trobem l'àliga, sense que tinguem gaire clar que hi fa aquí.

Tot plegat ens dona elements per bastir un argument veritablement emocionant, que seria interessant intentar reconstruir. Pel que ens diu el Llibre de les Solemnitats, podem acostar l'origen dels actuals cavallets amb els dels moros i cristians del País Valencià.

Caldrà un estudi a fons per veure com anava aquest entremès tant complex, que per les anotacions al Llibre de les Solemnitats, deuria tenir o molta importància o molt d'èxit. En un pròxim article, donarem un cop d'ull a l'evolució soferta per aquest entremès i a la situació actual.

Jan Grau
22/09/95